

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

НАУКОВА РОБОТА НА ТЕМУ:

«Негласні слідчі (розшукові) дії: актуальні проблеми провадження та використання результатів їх проведення в межах доказування»

ШИФР РОБОТИ: «Негласні слідчі (розшукові) дії»

2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНСТИТУТУ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	6
1.1. Сутність поняття «негласні слідчі (розшукові) дії», їх ознаки та підстави застосування	6
1.2. Організація та тактика проведення негласних слідчих (розшукових) дій.....	9
1.3. Міжнародна практика застосування негласних слідчих (розшукових) дій.....	14
РОЗДІЛ ІІ. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЇХ РЕЗУЛЬТАТІВ У ДОКАЗУВАННІ.....	19
2.1. Сутність негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з втручанням у приватне спілкування.....	19
2.2. Особливості проведення контролю за вчиненням злочину та виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.....	22
2.3. Типові помилки при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.....	25
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ДОДАТКИ	36

ВСТУП

Актуальність дослідження. Одним із головних завдань кримінального процесу, що закріплені у ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування. З метою його виконання у встановлених законом випадках застосовуються негласні слідчі (розшукові) дії, що є невід’ємною частиною ефективного розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, особливо враховуючи криміногенну ситуацію у нашій країні, що склалась на сьогоднішній день.

Очевидним є те, що впродовж останніх років на фоні стрімкого наукового та технічного розвитку почали стрімко розвиватись та удосконалюватись методи і способи боротьби зі злочинністю. Але одним із найефективніших інструментів, на нашу думку, являються саме негласні слідчі (розшукові) дії, основою яких виступає налагоджена процедура проведення та організація діяльності уповноважених на це суб’єктів, що власне і визначає актуальність представленої до уваги роботи.

Дослідженню проблеми визначення сутності, різновидів, системи уповноважених суб’єктів, безпосередньо порядку проведення, співвідношенню з оперативно-розшуковими заходами, особливостей формування доказів у процесі проведення негласних слідчих (розшукових) дій та їх використанню присвячено багато праць як вітчизняних, так і закордонних науковців, а саме: О.А. Білічака, А.В. Ватраля, М.Л. Грібова, С.О. Гриненко, Л.І. Данченко, О.В. Капліної, О.Б. Комарницької, С.С. Кудінова, В.В. Лисенко, Д.А. Нескромного, Д.Й. Никифорчука, А.І. Палюха, Б.Г. Розовського, Д.Б. Сергєєвої, Є.Д. Скулиша, С.Р. Тагієва, О.С. Тарасенко, О.Ю. Татарова, Л.Д. Удалової, М.В Чорноусько, Р.М. Шехавцева, В.В. Шума, О.О. Юхна тощо.

Метою дослідження є аналіз чинного законодавства України, міжнародних нормативно-правових актів, вітчизняних та зарубіжних наукових джерел для визначення сутності, особливостей та процедури

проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Для досягнення зазначеної мети в роботі вбачається за доцільне виконати наступні **завдання**:

- визначити сутність поняття «негласні слідчі (розшукові) дії», а також їх ознаки та процесуальні підстави застосування;
- охарактеризувати процесуальний порядок організації та тактики проведення негласних слідчих (розшукових) дій;
- проаналізувати міжнародний досвід щодо використання негласних слідчих (розшукових) дій;
- охарактеризувати зміст негласних слідчих (розшукових) заходів, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування;
- проаналізувати сутність контролю за вчиненням злочину та виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи та злочинної організації;
- визначити типові помилки, які допускаються при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, що унеможливають використання результатів їх проведення у межах доказування в кримінальному провадженні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у зв'язку з проведенням негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового слідства в межах кримінального провадження щодо розслідування конкретного злочину.

Предмет дослідження – негласні слідчі (розшукові) дії: актуальні проблеми провадження та використання результатів їх проведення в межах доказування.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи складають: *діалектичний метод* наукового пізнання – використаний з метою встановлення базових категорій, які розглядаються в науковій роботі, шляхом співставлення та аналізу різних поглядів щодо їх визначення (*розділ 1, розділ 2*); *метод семантичного аналізу* застосовано з метою з'ясування змісту понять: «негласні слідчі (розшукові) дії», «оперативнор-розшукова діяльність» тощо (*підрозділ 1.1.*); *метод групування та системно-*

структурний підхід використано для класифікаційного розподілу, з'ясування внутрішньої структури та аналізу взаємозв'язків негласних слідчих (розшукових) дій (підрозділ 2.1, 2.2.); *метод порівняльного правознавства* використано з метою аналізу та співвідношення законодавства та практики застосування негласних слідчих (розшукових) дій зарубіжних держав (підрозділ 1.3).

Практичне значення. Результати роботи можуть бути використані у підготовці до лекційних та практичних занять з навчальної дисципліни «Кримінальний процес України», а також для подальших наукових досліджень з даної проблематики.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, що містять 6 підрозділів, висновку та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 30 сторінок.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНСТИТУТУ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

1.1. Сутність поняття «негласні слідчі (розшукові) дії» та їх нормативне забезпечення

Із моменту виникнення перших держав та по сьогоднішній день одним із основних завдань було швидке і повне розкриття злочинів та їх попередження в майбутньому. Наразі одним із найбільш ефективних інструментів у виконанні останнього є саме негласні слідчі (розшукові) дії.

Незважаючи на те, що такий інститут як негласні слідчі (розшукові) дії з'явився відносно нещодавно, він має досить давню історію. Це пов'язано із постійною загрозою зовнішніх посягань, що нависала над першими державами, і у зв'язку з чим існувала потреба у створенні певних методів та способів для їх завчасного виявлення та попередження. Ця діяльність і стала праобразом негласних слідчих (розшукових) дій, що, зокрема, виражалось у здійсненні спостереження та опитування [6, с. 296]. Звичайно, їх не можна назвати негласними слідчими (розшуковими) діями у сучасному розумінні, проте під впливом технічного, економічного та наукового прогресу вони значно модернізувались та отримали сучасний вигляд.

Не викликає жодних сумнівів твердження, що від обраного процесуального методу та способу доказування залежить успіх розкриття кримінального правопорушення. Із прийняттям нового КПК України у 2012 році було вперше в історії вітчизняної юриспруденції законодавчо закріплено негласні заходи, стосовно розуміння сутності, функціонального призначення, порядку та доцільності застосування яких розпочались активні дискусії як серед науковців, так і юристів-практиків шляхом співставлення з оперативно-розшуковими заходами, вивчення тактики їх здійснення та фіксування, використання отриманої в результаті даних дій інформації в процесі доказування.

Чимало спірних питань було пов'язано саме з співвідношенням негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів. Адже до запровадження вказаного інституту КПК України 2012 р. така діяльність здійснювалась у формі проведення оперативно-розшукових заходів, під якими розуміють систему узгоджених дій уповноважених на те суб'єктів, що здійснюється переважно у негласній формі за допомогою оперативних сил, методів і засобів [3].

У свою чергу, законодавець негласні слідчі (розшукові) дії визначив як різновид слідчих дій, що застосовуються у випадках, коли інформацію не можна отримати в інший спосіб, відомості про факт та методи проведення яких є суворо таємними та не підлягають розголошенню, крім випадків передбачених КПК України, та рішення про проведення яких приймає слідчий, прокурор, а у окремих випадках – слідчий суддя за клопотанням прокурора чи слідчого, погодженого з прокурором [2]. Керуючись наведеним визначенням, можна виділити наступні ознаки негласних слідчих (розшукових) дій: 1) спрямовані на отримання, збирання та фіксацію необхідної у процесі доказування інформації; 2) порушують права та свободи громадян; 3) процедура надання дозволу та проведення чітко регламентується КПК України; 4) у деяких випадках передбачається застосування державного примусу; 5) таємність.

Проаналізувавши наведені вище визначення, можна зробити висновок про те, що негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукова діяльність мають певні спільні ознаки, а саме: таємність; застосування у виняткових випадках, коли необхідну інформацію не можна отримати в інший спосіб; строки проведення.

Відмінності ж полягають у наступному: 1) мета оперативно-розшукової діяльності - це припинення правопорушення, забезпечення інтересів кримінального судочинства, отримання інформації в інтересах державної та національної безпеки; у свою чергу, мета негласних слідчих (розшукових) дій – встановлення фактів та обставин необхідних для кримінального

провадження; 2) основним нормативним джерелом, що регламентує процедуру проведення оперативно-розшукової діяльності є Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 року № 2135-XII, негласних слідчих (розшукових) дій - КПК України; 3) негласні слідчі (розшукові) дії можуть здійснюватися значно ширшим колом суб'єктів, ніж оперативно-розшукова діяльність; 4) оперативно-розшукова діяльність може проводитися до відкриття кримінального провадження, негласні слідчі (розшукові) дії – після, а саме під час досудового слідства; 5) по завершенню проведення негласних слідчих (розшукових) дій передбачено обов'язок повідомлення особи про певні обмеження, що існували під час їх здійснення; у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» даний обов'язок відсутній [7, с. 152-153]. Також, на відміну від негласних слідчих (розшукових) дій, особа позбавлена права оскаржити оперативно-розшукові заходи, які здійснюються щодо неї.

Загалом, можна зробити висновок про те, що негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукова діяльність, маючи спільні витoki та правову природу, все ж таки відрізняються суб'єктним складом, моментом проведення, правовим регулюванням тощо.

У відповідності до ст. 246 КПК України процесуальними підставами застосування негласних слідчих (розшукових) дій є: неможливість отримання, збирання та фіксування доказів у інший спосіб; злочин є тяжким чи особливо тяжким; проводиться у рамках кримінального провадження; наявність відповідної ухвали слідчого судді апеляційного суду, посада якого прирівнюється до посади голови апеляційного суду або його заступника, із забезпеченням контролю за їх проведенням з боку прокурора [2].

Щодо питання систематизації негласних слідчих (розшукових) дій, то КПК України у главі 21 поділяє їх на групи: 1) негласні слідчі (розшукові) дії, які передбачають втручання у приватне життя особи та її спілкування (аудіо-, відеоконтроль особи, накладення, огляд і виїмка кореспонденції, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж й електронних

інформаційних систем та їх фіксація, дослідження інформації отримані шляхом застосування технічних засобів; 2) інші види негласних слідчих (розшукових) дій, що мають на меті виявлення та фіксацію даних про конкретні види злочинів з метою їх розслідування та встановлення й затримання злочинців [2].

Отже, проаналізувавши усе викладене вище, можна зробити висновок про те, що негласні слідчі (розшукові) дії є ефективним інструментом у процесі отримання відомостей, що мають важливе значення у кримінальному провадженні щодо тяжких та особливо тяжких злочинів, оскільки проводяться таємно із використанням спеціальних технічних засобів з дотриманням відповідної процедури, що суворо регламентована КПК України. При цьому важливим аспектом є збереження балансу між конституційними правами особи та їх проведенням.

1.2. Організація та тактика проведення негласних слідчих (розшукових) дій

Загалом, порядок провадження негласних слідчих (розшукових) дій регулюється низкою нормативно-правових актів, перш за все, це Конституція України та КПК України. Сутність основних понять, підстави та порядок отримання дозволу на їх проведення, організаційні аспекти безпосередньо проведення та використання отриманих результатів в межах доказування, а також права особи, щодо якої вони застосовуються, визначає Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні від 16.11.2012 р. [5].

Важливим нормативно-правовим актом у здійсненні даної діяльності також є Закон України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ, оскільки факт проведення негласних слідчих (розшукових) дій та відомості, отримані в результаті їх проведення, передбачають дотримання режиму секретності [4].

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ, визначає, які саме підрозділи безпосередньо здійснюють оперативно-розшукову діяльність та можуть бути залучені для проведення негласних слідчих (розшукових) дій [3].

Загалом, порядок проведення негласних заходів передбачає такі етапи, як: ініціювання; затвердження; виконання; фіксація; оцінка; збереження [10, с. 193]. Так, для проведення негласних заходів необхідна наявність низки вагомих підстав, передбачених в ст. 246 КПК України. При цьому, проведення аудіо-, відео контролю особи та місця, накладення арешту на кореспонденцію, виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації тощо, здійснюються виключно щодо тяжких чи особливо тяжких злочинів [2].

Згідно із ч. 3 ст. 246 КПК України основним суб'єктом прийняття рішення у формі постанови (*Додаток А*) та безпосереднього проведення негласних слідчих (розшукових) дій є слідчий, який може доручити їх проведення оперативним підрозділам органів, перелік яких чітко вказаний у ч. 6 ст. 264 КПК України, а також вправі залучати спеціалістів, перекладачів, понятих, осіб, що конфіденційно співпрацюють зі слідчим.

Слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняте рішення щодо проведення вказаних дій та їх результати. Процедура сповіщення не врегульована нормами КПК України, а в Інструкції від 16.11.2012 р., зокрема, у п. 2.4, зазначається, що розгляд та погодження даного клопотання прокурором здійснюється невідкладно з моменту його надходження. У випадку відмови, вираженої у формі постанови, не виключається право повторного звернення слідчого з даним питання після виправлення недоліків, на які вказав прокурор, або отримання нових доказів [11, с. 362].

Загалом, отримавши відмову прокурора на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, слідчий вправі звернутися з даним клопотанням до керівника органу досудового розслідування, який після його вивчення, може

звернутись до прокурора вищого рівня, який на протязі трьох днів погоджує відповідне клопотання чи відмовляє у ньому.

Варто звернути увагу на те, що прокурор, окрім права на винесення постанови про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та відмови чи припинення їх проведення, має також виключне право прийняти рішення про застосування такої негласної слідчої (розшукової) дії як контроль за вчиненням злочину.

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених ст.ст. 260, 261, 263, 267, 268, 269, 270, 274 вимагає надання дозволу слідчого судді, а саме голови чи заступника голови апеляційного суду, який знаходиться у межах територіальної юрисдикції органу досудового розслідування, за клопотанням прокурора чи слідчого, погодженого з прокурором. Строк розгляду клопотання (*Додаток В*) не повинен перевищувати шести годин, в результаті чого виноситься ухвала на надання дозволу чи відмову про їх здійснення. Варто наголосити, що ухвала про відмову не оскаржується, але і, в свою чергу, не позбавляє права на повторне звернення до цього ж апеляційного суду з новим клопотанням [2].

Негласний захід може проводитись негайно і до винесення відповідної ухвали у випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганню вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, передбачених в Особливій частині Кримінального кодексу України розділами I, II, VI, IX, XIII, XIV, XV, XVII, на підставі погодженої з прокурором постанови слідчого чи постанови прокурора. У цьому випадку, прокурор зобов'язаний після початку його проведення звернутись до слідчого судді з відповідним клопотанням. У випадку відмови слідчого судді у його задоволенні відбувається негайне припинення негласних заходів та знищення усіх відомостей, отриманих у ході їх проведення, та неможливість повторного звернення до слідчого судді з даним клопотанням.

Загалом, строк проведення негласних слідчих (розшукових) дій не може перевищувати двох місяців. Він може бути продовжений у межах,

передбачених кримінальним процесуальним законом, але не перевищувати максимальних строків досудового розслідування. При цьому, у клопотанні повинні бути вказані відомості, які безпосередньо обґрунтовують дану необхідність. У разі проведення негласних слідчих (розшукових) дій з метою розшуку особи, що переховується від органів досудового розслідування, вони діють до встановлення місцезнаходження даної особи.

Доречно зупинитися і на порядку фіксації ходу проведення негласних заходів та їх результатів. Це можливо у двох формах, а саме: складання протоколу уповноваженими на те суб'єктами з додатками та/або на носіях інформації, шляхом застосування відповідних технічних засобів. Протокол повинен відповідати вимогам, закріпленим в ст.ст. 103-107, 252, 265 (у разі зняття інформації з електронних інформаційних систем та телекомунікаційних мереж) та 273 КПК України. Факт наявності додатків та їх точний перелік зазначається у протоколі, а вони самі повинні бути належним чином упаковані та засвідчені підписами осіб, що проводили дану негласну слідчу (розшукову) дію [12, с. 82-83].

Негласна дія може проводитись і у декілька етапів в різний час, в різних місцях та можливістю залучення на кожному етапі різних суб'єктів. При цьому складається декілька протоколів за загальними правилами, але відсутня потреба в отриманні дозволу слідчого судді у формі ухвали на проведення кожного етапу.

Основним суб'єктом складання протоколу є слідчий, який здійснює досудове розслідування, відомості про особу якого повинні згідно ст. 104 КПК України міститись у протоколі. Також у протоколі повинні бути зазначені дані про осіб, які були залучені слідчим на час проведення негласної слідчого (розшукової) дії.

Протокол також може бути складений уповноваженим на проведення негласної дії працівником оперативного підрозділу, який має повноваження слідчого на час їх проведення. У випадку залучення до здійснення негласної дії декількох оперативних підрозділів, то відповідна процедура покладається

на підрозділ, що визначений керівником органу досудового розслідування як основний, і відповідальність буде нести особа, якій це було доручено слідчим та/або прокурора.

Протокол про хід та результати проведення негласної слідчої (розшукової) дії протягом 24 годин передається прокурору. При цьому, виготовлення як його копій, та копій додатків - не допускається, лише на підставі ухвали слідчого судді [13, с. 263].

У випадках виявлення ознак іншого кримінального правопорушення в ході проведення негласної слідчої дії, слідчий чи уповноважений працівник оперативного підрозділу протягом 24 годин повинні скласти та передати прокурору відповідний протокол.

Іншим методом фіксації ходу проведення негласної слідчої (розшукової) дії є застосування технічних засобів. Дане рішення згідно зі ст.ст. 107, 110 КПК України приймається у формі постанови особою, яка уповноважена на її проведення, обов'язково вказавши ідентифікуючі ознаки технічних засобів, які будуть застосовуватись [14, с. 112].

До проведення негласних слідчих (розшукових) дій може бути залучений спеціаліст як для фіксації виявлених доказів, так і безпосередньо для їх виявлення у зв'язку із наявністю у нього необхідних для цього навичок та знань, якими не володіє слідчий [14, с. 113].

Варто також звернути особливу увагу на те, що будь-яка інформація щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії, розголошення якої несе загрозу національній безпеці, підлягає засекречуванню шляхом надання їй грифу секретності слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу, слідчим суддею. Забезпечення дотримання режиму секретності покладається на суб'єктів, які проводять негласну слідчу (розшукову) дію, та у випадку порушення даного режиму несуть відповідальність згідно із Законом України «Про держану таємницю».

По завершенню негласної слідчої (розшукової) дії прокурор або за його дорученням слідчий зобов'язані у письмовому порядку протягом 12 місяців з

дня її припинення, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом, повідомити особу, яка при цьому зазнала обмежень своїх конституційних прав і свобод, а також підозрюваний і його захисник про факт існування таких обмеження (*Додаток С*).

Отже, проаналізувавши викладене вище можна зробити висновок про те, що порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій чітко регламентований кримінально-процесуальним законодавством та вимагає суворого її дотримання уповноваженими суб'єктами для ефективного використання отриманих в їх ході результатів в межах доказування у кримінальному провадженні.

1.3. Міжнародний досвід використання негласних слідчих (розшукових) дій

Важливою складовою вдосконалення механізму захисту прав людини та побудови правової держави є врахування зарубіжного досвіду, шляхом проведення аналізу законодавства зарубіжних країн. Зокрема, це стосується кримінального процесуального законодавства щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, як ефективного інструменту боротьби зі злочинністю.

Вказаний інститут є широко застосованим у багатьох державах світу, в яких суб'єктом здійснення як оперативно-розшукової діяльності, так і досудового розслідування, виступає одна особа, це зокрема – співробітник поліції, детектив тощо [16, с. 35].

Для найменування прихованих, таємних, негласних заходів, що здійснюється уповноваженими суб'єктами з метою отримання важливих для провадження відомостей, в деяких державах, наприклад Франція, США, ФРН тощо, використовується термін «негласне розслідування» [16, с. 36].

Основні види негласних слідчих (розшукових) дій згідно із кримінально-процесуальним законодавством Франції, Німеччини, Іспанії пов'язані з:

- 1) проникненням у публічно недоступні місця шляхом проведення обшуку

транспортних засобів, приміщень, зняття інформації з електронних носіїв тощо; 2) використанням конфіденційного співробітництва, зокрема, контролю за вчиненням злочину, залучення спеціальних служб тощо; 3) спостереженням за особою, приміщенням, автомобілем тощо; 4) втручанням у приватне спілкування, а саме: здійснення контролю за каналами зв'язку та зняття з них інформації, контроль за кореспонденцією, перехоплення та перевірка повідомлень тощо [8, с. 203].

Варто наголосити, що питання втручання у приватне спілкування та забезпечення конфіденційності й безпеки залучених до здійснення негласних слідчих дій осіб досить чітко регламентовані кримінально-процесуальним законодавством розвинених правових країн [8, с. 203].

Так, законодавством США, Німеччини, Великої Британії суворо регламентовані та потребують надання відповідного дозволу на їх проведення негласні слідчі заходи, пов'язані із проникненням на приватну територію, зокрема, житло, земельні ділянки, і, навіть, офіси. У випадках навіть незначного відхилення від встановленої процедури докази, що були отримані, можуть бути визнані недопустимими, а особи, які допустили дані порушення, притягнуті до кримінальної відповідальності [15, с. 66].

У свою чергу, здійснення спостереження без проникнення у житло не потребує надання спеціального дозволу, а рішення про його проведення приймається керівником підрозділу чи навіть рядовим співробітником правоохоронного органу. Це, зокрема, стосується кримінально-процесуального законодавства США [8, с. 203].

Кримінально-процесуальне законодавство Німеччини не передбачає безпосереднього поділу слідчих дій на гласні та негласні. Формами проведення останніх є виїмка, контроль телекомунікацій, прослуховування і запис телефонних розмов тощо [17, с. 98].

На відміну від вітчизняного законодавства, у п. 4 § 100а Розділу VIII КПК ФРН передбачено заборону на використання та негайне знищення інформації, що відноситься до сфери приватного життя, та яка була отримана

у ході проведення негласних дій, про що має бути зазначено у матеріалах справи [17, с. 98]. Так, виїмка поштової кореспонденції обвинуваченого допускається лише на підставі постанови суду, а також у виняткових випадках – прокурора. Відкриття ж даних відомостей належить до повноважень суду, проте він може задля недопущення загрози для розслідування через затримку, доручити це прокурору [25, с. 93].

Виключно з дозволу судді може здійснюватися прослуховування і запис телефонних розмов, у невідкладних випадках - з дозволу прокурора, який повинен бути підтверджений суддею протягом трьох діб. Даний негласний слідчий захід негайно припиняється, якщо необхідність у його проведенні відпала, з послідуючим повідомленням судді та ознайомленням з результатами проведення.

Лише за рішенням суду здійснюються, так звані «заходи, що проводяться без відома особи», наприклад, фото- та відеозйомка особи, і у випадках, коли процес встановлення обставин справи та з'ясування місця перебування підозрюваного (обвинуваченого) є ускладненим чи в інший спосіб є неможливим.

Після завершення проведення негласних заходів органи прокуратури складають відповідний звіт про підстави, тривалість, обсяг та результати їх проведення. У свою чергу, Федеральне відомство юстиції також складає та публікує в мережі Інтернет звіт щодо негласних слідчих (розшукових) дій.

Важливим елементом механізму захист прав людини є можливість обвинуваченого і власника житлового приміщення, у якому проводилися негласні слідчі дії, звернутись до суду із заявою про проведення перевірки законності рішення щодо їх проведення.

Кримінально-процесуальне законодавство США щодо проведення негласних слідчих заходів, у зв'язку із наявністю великої кількості штатів, є достатньо ускладненим [8, с. 204]. Так, досудове розслідування у США має адміністративну природу та здійснюється, як правило, поліцією та полягає у проведенні розвідувальних та пошукових заходів. Також дані повноваження

має прокурор, проте зазвичай це стосується лише окремих категорій справ. Що стосується ролі суду, то він виконує допоміжну функцію, що пов'язана із використанням процесуально-примусових заходів.

У ході проведення поліцейського розслідування, спрямованого на виявлення носіїв доказової інформації, можуть проводитись негласні слідчі (розшукові) дії, формами здійснення яких є конфіденційне співробітництво, візуальне спостереження, здійснення контролю за телекомунікаціями, усними розмовами тощо.

Заходами же, що безпосередньо спрямовані на припинення кримінальних правопорушень та розслідування до арешту є: здійснення спостереження за особою; обшук житла, земельної ділянки, транспортних засобів, огляд місця події, опитування та особистий огляд громадян, перехоплення повідомлень, приховане спостереження, контроль телекомунікацій, вилучення та дослідження речей та документів тощо. При цьому обов'язовою вимогою щодо здійснення контролю телекомунікацій та будь-якого виду обшуку, крім салону автомобіля, є наявність відповідного дозволу суду.

Суд розглядає лише допустимі докази. У випадку ж визнання хоч одного доказу недопустимим, усі наступні докази отримані на його основі, також не можуть бути використані. Даний підхід має назву «плоди отруєного дерева» [18].

Як правило, рішення на проведення негласних заходів, не пов'язаних із втручанням у приватне спілкування (наприклад, спостереження у публічно доступних місцях) на стадії попереднього розслідування, як правило, приймається керівником поліції. Проте, якщо негласні слідчі заходи передбачають тимчасові обмеження конституційних прав особи, то необхідна наявність відповідного судового дозволу, крім випадків, коли таке рішення може бути прийняте в усній формі прокурором, а саме щодо тероризму, з подальшим направленням до суду усіх матеріалів для обґрунтування необхідності їх здійснення.

Яскравим прикладом ефективності використання негласних слідчих (розшукових) дій є Франція, оскільки, основна доказова база отримується саме у даний спосіб. У Франції для здійснення негласних слідчих дій, знову ж таки, потрібно за клопотанням прокурора отримати відповідний дозвіл слідчого судді, до сфери повноважень якого також належить призначення конкретного офіцера судової поліції для їх проведення [25, с. 95].

Так, лише суд надає відповідний дозвіл на здійснення прослуховування і запису телефонних розмов у справах про злочини, покарання за які передбачено у вигляді тюремного ув'язнення строком більше двох років. Строк дії вказаного дозволу не може перевищувати чотирьох місяців. Проте, згідно із кримінально-процесуальним законодавством Франції використання спеціальних технічних засобів прихованого виявлення заборонено в офісах та/або житлі адвоката та лікаря, а також у приміщеннях медіа компанії.

В Італії зміст кримінально-процесуального законодавства з питань проведення негласних слідчих (розшукових) дій, має схожі ознаки з оперативно-розшуковою діяльністю в Україні. Так, їх проведення спрямоване не лише на виявлення доказів, а й на отримання відомостей, що можуть безпосередньо сприяти їх виявленню. Також дані дії є широко застосованими і в таких країнах, як Грузія, Киргизстан, Казахстан тощо.

Основними документами, що на міжнародному рівні регламентують питання застосування негласних заходів, є низка відповідних Міжнародних конвенцій та Конвенцій ООН [19; 20; 21; 22], Резолюція Ради Європи «Про законне перехоплення телекомунікацій» [23].

Отже, проаналізувавши вище викладене можна зробити висновок про те, при розробці проекту КПК України 2012 р. враховувався зарубіжний досвід щодо врегулювання окремих інститутів, зокрема це стосується питання проведення негласних слідчих (розшукових) дій, оскільки такий спосіб отримання доказів у кримінальному процесі є доволі дієвим, про що свідчить його широка застосовність у країнах Європи, Сходу та США тощо.

РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЇХ РЕЗУЛЬТАТІВ У ДОКАЗУВАННІ

2.1. Сутність негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування

Право на приватність є одним із основоположних та включає в себе цілий комплекс прав, а саме на повагу до приватного і сімейного життя, недоторканність житла та кореспонденції. Воно знайшло своє відображення як на міжнародному рівні, зокрема, у Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (ст. 8), Загальній декларації прав людини (ст. 12), Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (ст. 17), практиці Європейського суду, так і на національному, а саме: в Конституції України (ст.ст. 30, 31, 32), Цивільному кодексі України (ст.ст. 301, 306), Сімейному кодексі України (ст.ст. 4, 5, 7), Кримінальному процесуальному кодексі України (ст.ст. 7, 14), ЗУ «Про телекомунікації» (ст. 9) тощо. Однак, у виняткових випадках, передбачених законом, можуть відбуватись певні обмеження щодо даних прав. Зокрема, це стосується негласних слідчих (розшукових) заходів, пов'язані із втручанням у приватне спілкування. Проте і тут є свої особливості.

Загалом, дослідники розглядають «приватність» як умови, за яких особа має можливість відокремити інформацію про себе та своє особисте життя та бути захищеною від втручань інших осіб, громадських організацій та держави. Під категорією ж «приватне спілкування» слід розуміти передання та отримання інформації, в ході якого його учасники вважають, що вона буде захищена від втручання інших осіб [27].

Ми розглядаємо втручання у приватне спілкування як доступ сторонніх осіб до його змісту і без відома його учасників. Саме у тому, що учасникам (одному із них) невідомо про дане втручання, що позбавляє його можливості

припинити дане спілкування з огляду на наявну чи уявну загрозу його інтересам, і полягає обмеження даного права.

У свою чергу, Є.Д. Скулиш та В.О. Глушков наголошують на тому, що відсутнє втручання у приватне спілкування під час проведення негласних слідчих дій, якщо вони здійснюються шляхом фіксування відомостей, які проголошуються відкрито в ході публічних виступів, демонстрацій, мітингів, а також, якщо вони проводяться щодо осіб, які перебувають у місцях тимчасового ув'язнення та позбавлення волі [45, с. 232].

Варто наголосити на тому, що такі поняття як «приватність» та «приватне спілкування» почали використовуватись у національному законодавстві досить нещодавно. Цьому сприяла ратифікація Україною низки міжнародних договорів у сфері захисту прав людини, на основні яких у 2012 році і було прийнято новий Кримінальний процесуальний кодекс України, що не лише ввів новий інститут негласних слідчих (розшукових) дій, а й розтлумачив сутність даних категорій.

Варто звернути особливу увагу на підстави проведення вказаних негласних заходів, оскільки, вони виступають гарантією дотримання законності їх ініціювання та використання отриманих результатів у доказуванні. Загалом, обов'язковою є наявність як фактичних, а саме факт вчиненого тяжкого та/або особливо тяжкого злочину, так і юридичних підстав, що полягають у встановленій прокурором неможливості отримання важливих для кримінального провадження відомостей в інший спосіб та наявність ухвали слідчого судді [28, с. 118-119].

Важливою гарантією дотримання прав людини є заборона втручатись у приватне спілкування священнослужителя, захисника із підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, виправданим, а також те, що дані негласні заходи не можуть здійснюватись до надання відповідного дозволу слідчого судді [29, с. 180].

До групи негласних слідчих (розшукових) дій, що пов'язані із втручанням у приватне спілкування, законодавець відносить такі заходи, як:

зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та електронних інформаційних систем, накладення арешту, огляд та виїмка кореспонденції, аудіо- та відеоконтроль особи.

Так, аудіоконтроль особи – це негласний захід, який полягає у прослуховуванні та фіксації її розмов, що може відбуватись як з відривом у часі, тобто, лише під час її розмов з конкретними особами, перебування у певних місцях тощо, так і безперервно протягом терміну, визначеного в ухвалі. У свою чергу, відеоконтроль особи полягає у візуальному спостереженні за її діями таємно, шляхом здійснення відеозапису [30, с. 210].

Зняття інформації з телекомунікаційних мереж – це негласний захід, що здійснюється таємно від осіб, щодо яких він проводиться, та спрямований на з'ясування відомостей, що мають важливе значення для доказування, шляхом здійснення прослуховування і запису телефонних переговорів, зняття інформації з каналів мережі Інтернет тощо [31, с. 255].

У свою чергу, зняття інформації з електронних інформаційних систем передбачає її копіювання, шляхом застосування спеціальних технічних засобів та програм тощо. Може здійснюватись як безпосередньо шляхом підключення до лінії зв'язку цієї особи чи проникненням в комп'ютерну систему за допомогою підбору паролів, так і опосередковано, шляхом електромагнітного чи безпосереднього перехоплення. Варто звернути також увагу на те, що не потрібен дозвіл слідчого судді у випадку, якщо інформація, на отримання якої спрямована негласна дія, не обмежується її власником, знаходиться у відкритому доступі чи безпосередньо не пов'язана з подоланням логічного захисту [32].

Накладення арешту на кореспонденцію (листи, перекази, посилки тощо) полягає у запровадженні заборони на її отримання та розпорядження і здійснюється протягом строку, встановленого в ухвалі [34, с. 8]. Поряд з ним може здійснюватись огляд кореспонденції, що передбачає її відкриття та дослідження з метою отримання важливої для провадження інформації, та виїмка, що, у свою чергу, не є обов'язковим етапом, оскільки слідчий може

обмежитись копіюванням відповідних відправлень. Щодо виявлених речей та документів можуть здійснюватись: їх підміна аналогами, нанесення на них спеціальних позначок чи оснащення технічними засобами контролю. У випадку ж, якщо в ході огляду було встановлено, що поштово-телеграфні відправлення не стосуються справи, вони надсилаються до адресата чи затримуються на певний строк.

Варто наголосити на тому, що вказана негласна слідча (розшукова) дія проводиться безпосередньо в поштово-телеграфній установі в присутності її працівників з метою забезпечення прав людини щодо захисту приватного життя та нерозголошення конфіденційної інформації.

Щодо кожного факту здійснення огляду, виїмки чи затримання кореспонденції повинно бути складено протокол з докладним описом всіх дій, що були проведені.

Однак, не дивлячись на те, що кореспонденція є ефективним джерелом інформації, важливої для доказування у кримінальному процесі, все ж таки на сьогоднішній день, у зв'язку зі стрімким розвитком сучасних технологій, пов'язані з нею негласні слідчі (розшукові) дії втрачають свою актуальність.

Отже, негласні слідчі (розшукові) дії, пов'язані з втручанням у приватне спілкування, є ефективним способом отримання відомостей, що мають важливе значення для кримінального провадження. Однак, вимагають суворого дотримання встановленого кримінально-процесуальним законодавством порядку, оскільки передбачають певні обмеження прав людини та здійснюються у випадках розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів виключно з дозволу слідчого судді.

2.2. Особливості проведення контролю за вчиненням злочину та виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації

При вивченні кримінально-процесуального законодавства стосовно проведення негласних слідчих (розшукових) дій, варто завернути особливу

увагу на контроль за вчиненням злочину, оскільки, саме стосовно неї досить часто виникають дискусії, про що свідчить практика українських судів та Європейського суду зокрема.

Проаналізувавши чинне законодавство, можна зробити висновок про те, що дана негласна слідча (розшукова) дія має змішану природу, оскільки, порядок її проведення регламентований не лише нормами КПК України, а й іншими законодавчими актами. Зокрема, це Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», що свідчить про те, що вона може здійснюватись також під час оперативно-розшукової діяльності, а не лише у межах кримінального провадження [35, с. 44]. Здійснюється виключно за рішенням прокурора та спрямована на з'ясування і перевірку відомостей з приводу підготовки до скоєння чи скоєння тяжкого та особливо тяжкого злочинів, за результатами проведення якої складається протокол (*Додаток D*).

Контроль за вчиненням злочину не здійснюється у випадках, якщо в результаті цього неможливо запобігти завданню особі тяжких тілесних ушкоджень чи посягання на її життя, втечі винних у скоєнні тяжких та особливо тяжких злочинів осіб, поширенню речовин, що несуть загрозу життю та здоров'ю людей, техногенній чи екологічній катастрофі [37, с. 54]. Вона включає цілий комплекс заходів, а саме: контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент та імітування обстановки злочину.

Так, з метою виявлення ознак злочину, їх фіксування та встановлення причетних до нього осіб, проводиться контрольована поставка, зміст якої полягає у здійсненні контролю з боку слідчого та співробітників оперативних підрозділів за протиправним переміщенням територією держави речовин, товарів та предметів, у тому числі заборонених до обігу [36, с. 151]. Основним документом, що регулює підстави та порядок її застосування як на національному, так і міжнародному рівні є Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин від 20.12.1988 р.

Проведення контрольованої закупки спрямоване на викриття кримінального правопорушення та причетних до нього осіб, шляхом виконання слідчим та/або співробітником оперативного підрозділу договору купівлі-продажу предметів та речовин, що перебувають у вільному обігу, незалежно від форми їх власності з особою, що підозрюється у протиправній діяльності. Оперативна закупка ж має аналогічну мету та порядок, однак об'єктом її проведення є товари, предмети та речовини, обіг яких обмежений або заборонений [40, с. 105-106].

Зміст спеціального слідчого експерименту полягає у штучному відтворенні слідчим та/або співробітником оперативного підрозділу максимально наближених до обстановки реального кримінального правопорушення умов з метою з'ясування та перевірки намірів осіб, що підозрюються у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів [39]. Спеціальний слідчий експеримент, на відміну від слідчого експерименту як такого, здійснюється без залучення понять.

У свою чергу, проведення імітування обстановки злочину спрямоване на запобігання вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, їх припинення та розслідування шляхом проведення з боку слідчого та/або співробітника оперативного підрозділу дій із застосуванням імітаційних і помічених засобів, з метою створення уяви про скоєння реального злочину в особи, що здійснила усі необхідні підготовчі дії для його вчинення. Основною же ознакою, що відрізняє даний захід від спеціального слідчого експерименту, є те, що він здійснюється як щодо відомих, так і невідомих осіб [38].

Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації нарівні з іншими негласними слідчими (розшуковими) діями сприяє боротьбі зі злочинністю. Її зміст полягає у здійсненні з боку слідчого та оперативного підрозділу дій, спрямованих на впровадження уповноваженого суб'єкта в злочинне формування з метою з'ясування важливих для кримінального провадження відомостей про її структуру та методи діяльності. Суб'єктами

даного заходу є співробітники (негласні) оперативних підрозділів органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність; співробітники розвідувальних органів; негласні співробітники ОВС та СБУ; члени самого злочинного формування, які надали згоду на співпрацю з співробітниками оперативних підрозділів чи проникнення у формування з метою здійснення спеціального завдання, факт якої повинен бути документально підтверджений (*Додаток Е*). Відомості про особу, що виконує спеціальне завдання, суворо заборонено розголошувати [41]. За результатами проведення вказаних негласних дій обов'язково має бути складений протокол.

Отже, можна зробити висновок про те, що одним із методів припинення злочинної діяльності на її ранніх стадіях є контроль за вчиненням злочину, шляхом проведення якого можна з'ясувати низку важливих відомостей про винних осіб, місця переховування та шляхи транспортування товарів, речей і речовин, які є предметом даної злочинної діяльності з метою її припинення. У свою чергу, виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності є дієвим інструментом у боротьбі з організованими злочинними формуваннями, оскільки пов'язаний із безпосереднім проникненням у дане об'єднання співробітника правоохоронного органу.

2.3. Типові помилки при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій

В ч. 2 ст. 84 КПК України визначається, що процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів. Важливим критерієм доказів у кримінальному доказуванні згідно ч. 1 ст. 86 КПК України є їх допустимість, тобто, вони мають бути отримані у передбаченому КПК України порядку.

Як вже попередньо зазначалося, негласні слідчі (розшукові) дії є одним з найефективніших інструментів збирання відомостей, необхідних для доказування у кримінальному провадженні щодо тяжких та особливо тяжких злочинів. Це обумовлено головною особливістю негласних слідчих

(розшукових) дій, а саме: конфіденційність їх здійснення, що допомагає попередити знищення чи спотворення особами, щодо яких вони проводяться, відомостей, речей та документів, що мають значення у кримінальному провадженні [26, с. 32].

У той же час, вказана особливість створює широке поле для зловживань з боку уповноважених суб'єктів, внаслідок чого відбувається посягання на права та свободи особи. Європейський суд за прав людини (далі – ЄСПЛ) у справі «Фуке проти Франції» вказав на те, що «законодавство і практика передбачали достатні і ефективні гарантії проти зловживань».

Враховуючи викладене вище, можемо стверджувати, що дані дії вимагають постійного законодавчого вдосконалення. Адже будь-яка неточність чи невизначеність у даному питанні може призвести до визнання доказу недопустимим, що унеможливило б його подальше використання в межах доказування чи оскарження судових рішень, про що свідчить не лише національна судова практика, а й практика ЄСПЛ. В результаті цього навіть за наявності достовірних відомостей про причетність особи до скоєння злочину, з'являється можливість уникнути кримінальної відповідальності.

Не дивлячись на здавалося б чітку регламентацію порядку проведення негласних слідчих (розшукових) дій на законодавчому рівні, все ж існують певні неточності, в результаті яких допускаються суттєві помилки під час їх проведення, що призводить до визнання отриманих доказів недопустимими. Досить часто дані помилки виражаються у невідповідності протоколу ходу проведення негласної дії та загальним правилам фіксації кримінального провадження, зокрема: 1) складання протоколу про результати негласної слідчої дії без фіксування їх ходу; 2) складання та підписання протоколу неуповноваженою на те особою, зокрема керівником оперативного підрозділу, що безпосередньо не брав участь у проведенні негласної слідчої (розшукової) дії; 3) не проведено належного опису та упакування речей та документів, що мають значення для перевірки проведення негласних слідчих (розшукових) дій; 4) порушення строків передання протоколу про

проведення про хід та результати таких дій прокурору, а саме на протязі 24 годин; 5) не зазначення у протоколі залучених як спеціалістів співробітників інших підрозділів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій; 6) не зазначення у протоколі анкетних даних учасників; 7) розбіжності між фактичними часом та місцем проведення негласних слідчих (розшукових) дій та даним вказаним у протоколі; 8) невідповідність інформації на матеріальних носіях даним вказаним у протоколі тощо [43].

Виникнення проблеми використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій можливе і у разі прийняття рішення щодо перекваліфікації злочину з тяжкого на особливо тяжкий. У цьому випадку прокурор повинен довести під час судового розгляду наявність законних підстав для їх використання. В іншому випадку існує ймовірність визнання доказів недопустимими.

Часто виникають питання, пов'язані з відсутністю на практиці дозволу слідчого судді у формі ухвали на проведення негласної слідчої (розшукової) дії у матеріалах справи, що в свою чергу обмежує право особи на захист. Адже дана ухвала є основною підставою застосування негласних слідчих (розшукових) дій. Так, у касаційній скарзі захисника Я.Я. Яцишина на вирок Стрийського міськрайонного суду Львівської області від 3 лютого 2016 року та ухвалу Апеляційного суду Львівської області від 18 жовтня 2017 року щодо ОСОБИ_2 у кримінальному провадженні за № 42015140000000050 зазначено, що з боку суду відбулось порушення кримінального процесуального закону, а саме в матеріалах справи відсутня ухвала слідчого судді апеляційного суду про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, відсутність підстав для їх проведення, складення протоколу не уповноваженою на те особою та проведення негласних заходів до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР; постанова про проведення контролю за вчиненням злочину була винесена прокурором, який не здійснював процесуальне керівництво у даному провадженні, а тому не мав відповідних на це повноважень [46].

Також проблемним питанням є проведення негласної слідчої (розшукової) дії у формі контролю за вчиненням злочину. Адже особи, щодо яких вона проводилась, звертаючись до суду зі скаргою, стверджують, що з боку працівників правоохоронних органів чи залучених ними осіб мала місце провокація, про факт існування якої свідчить як практика українських судів, так і ЄСПЛ. Так, згідно з висновком ЄС, на який посилався Верховний Суд у постанові від 06.03.18 р. у справі № 727/6661/15-к, при прийнятті рішення, потрібно з'ясувати такі питання, а саме: вагомість проведення негласної слідчої (розшукової) дії; чи мали місце дії, спрямовані на спонукання особи до вчинення злочину у формі повторних пропозицій, нагадувань тощо, а також чи був здійснений вплив на особу шляхом погроз, шантажу, насилля [42, 91-92].

Проте, факт існування провокації доволі важко довести. В іншому випадку, докази будуть визнані недопустимими. Яскравим прикладом цього є вирок Михайлівського районного суду Запорізької області у справі № 311/793/14-к від 15.02.2018 р. по обвинуваченню ОСОБИ_2 у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 307, ч. 2 ст. 327 КК України. Суд встановив, що усі здобуті під час проведення досудового розслідування, без внесення відповідних відомостей до ЄРДР, докази визнати недопустимими, оскільки мала місце провокація під час проведення трьох оперативних закупок. Після закінчення досудового розслідування сторони захисту прокурором не було відкрито докази, на підставі яких проводились негласні слідчі (розшукові) дії. Також у даному вирокі суд посилався на практику ЄСПЛ, а саме: «Раманаускас проти Литви», «Тейшейро де Кастро проти Португалії» тощо [46].

Отже, не дивлячись на здавалося б достатньо чітку регламентацію порядку проведення негласних слідчих (розшукових) дій, все ж таки існують проблеми щодо використання результатів їх проведення, які виникають у наслідок допущення конкретних помилок.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукових поглядів та існуючих концепцій дозволяє зробити наступні висновки:

1. Негласні слідчі (розшукові) дії є різновидом слідчих дій та дієвим інструментом отримання важливих для кримінального провадження відомостей, здійснюються уповноваженими на їх проведення суб'єктами цілком таємно із застосуванням спеціальних технічних засобів. Не дивлячись на те, що негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукова діяльність мають спільні витoki та правову природу, вони все ж таки відмінні категорії. Порядок їх проведення регламентується низкою нормативно-правових актів, зокрема КПК України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», Законом України «Про державну таємницю» тощо. При цьому важливим аспектом є збереження балансу між конституційними правами особи та проведенням вказаних дій. Тому під час їх здійснення важливо дотримуватись кримінально-процесуальних гарантій у зв'язку з обмеженням під час їх проведення прав особи, що закріплені не лише національним законодавством, а й на міжнародному рівні.

2. Порядок прийняття рішення (отримання дозволу) та безпосередньо проведення повинні відповідати вимогам кримінально-процесуального законодавства з метою подальшого використання їх результатів для доказування у кримінальному провадженні.

3. Врахування міжнародних тенденцій та стандартів є важливим елементом розбудови правової та демократичної держави, зокрема, це стосується і кримінально-процесуального права. Досвід таких країн, як: Франція, Німеччина, США і т.д., свідчить про дієвість даного інституту для викриття, попередження та розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів.

4. Негласні заходи, пов'язані з втручанням у приватне спілкування, є ефективним джерелом отримання відомостей, що мають важливе значення для кримінального провадження. Однак, вимагають суворого дотримання

встановленого кримінально-процесуальним законодавством порядку, так як передбачають обмеження прав людини, що закріплені як на національному, так і міжнародному рівнях. Вони здійснюються у випадках розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів виключно з дозволу слідчого судді.

5. Контроль за вчиненням злочину передбачає цілий комплекс заходів, в ході проведення яких можна з'ясувати низку важливих відомостей про винних осіб, місця їх переховування та шляхи переміщення товарів, речей та речовин, які є предметом даної злочинної діяльності з метою її припинення.

У свою чергу, виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності є дієвим інструментом у боротьбі з організованими злочинними формуваннями, оскільки, полягають у безпосередньому впровадженні уповноваженої особи в злочинне формування, в результаті чого можна з'ясувати відомості про її структуру, методи діяльності та тих, хто бере у ній участь.

6. Не дивлячись на, як здавалося б достатньо чітку регламентацію порядку проведення негласних слідчих (розшукових) дій, національна судова практика та практика ЄСПЛ свідчить, що досить часто виникають проблеми щодо використання результатів їх проведення. Як правило, це пов'язано з порушенням процесуальної форми, порядку складання протоколу їх ходу та отриманих результатів, відсутності відповідного дозволу на їх проведення, а також прогалин і неточностей, які вимагають додаткового врегулювання, зокрема, у питанні ознайомлення сторони захисту із ухвалою слідчого судді про дозвіл на їх проведення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Київ: Парламентське видавництво, 1996.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Київ: Парламентське видавництво, 2012.
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Київ: Парламентське видавництво, 1992.
4. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII. Київ: Парламентське видавництво, 1994.
5. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № v0114900-12. Київ: Парламентське видавництво, 2012.
6. Тагієв С. Р. Генезис становлення інституту негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2015. № 2. С. 295 – 303.
7. Костогриз Я. О. Розмежування негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2018. № 1 (59). С. 150 – 154.
8. Коваль А. А. Забезпечення прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій: монографія. Миколаїв. 2019. 264 с.
9. Туманянц А. Р., Крицька І. О. До питання про систему гарантій, пов'язаних із проведенням негласних слідчих (розшукових) дій, крізь призму вітчизняної судової практики та практики Європейського суду з прав людини. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 5. С. 210 – 214.

10. Сердюк А. Порядок проведення аудіо-, відео контролю особи та аудіо-, відео контролю місця. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 4/1. С. 193 – 198.

11. Форостяний А. В. Надання слідчим суддею дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Право і суспільство*. 2014. № 5-2. С. 361 – 365.

12. Колесник А. В. Деякі окремі вимоги до складання протоколу негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до нього. *Часопис Академії адвокатури України. Том 8*. 2015. № 4(29). С. 81 – 85.

13. Лазаренко Є., Помаз Я. Деякі проблеми використання протоколів проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 261 – 264.

14. Ходанович В. О. Використання науково-технічних засобів в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Академії адвокатури України. Том 13*. 2016. № 2(36). С. 111 – 117.

15. Кислий А. М., Денисенко М. М. Зарубіжний досвід нормативного регулювання негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий праці МАУП*. 2016. № 49(2). С. 65 – 73.

16. Сало О. М. Реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій: дис. ... канд.. юрид. наук (доктор філософії): 12.00.09 / Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2018. 245 с.

17. Тагієв С. Р. Зарубіжний досвід проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. № 13. Том 2. С. 98 – 101.

18. Ukrainepravo.com. Правові стандарти ЄСПЛ щодо доказів і доказування у кримінальному процесі. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/european_court_of_human_rights/pravovi-standarty-espl-shchodo-dokaziv-i-dokazuvannya-u-kryminal%60nomu-protsesi/.

19. Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотиків засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096.
20. Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.
21. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789.
22. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518.
23. Про законне перехоплення телекомунікацій: Резолюція Ради Європи від 17 січня 1995 р. URL: https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_235.
24. Конвенція про захист прав і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
25. Коваль А. Міжнародний досвід проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. № 6. С. 92 – 98.
26. Геселев О. В. Проблеми легітимізації використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій для доказування у кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2018. № 1. С. 30 – 43.
27. Колесник В. А. Втручання в приватне спілкування і забезпечення прав особи під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Академії адвокатури України. Том 11*. 2014. № 3(31). С. 37 – 44.
28. Мирошніченко Ю. М. Негласні слідчі (розшукові) дії: підстави проведення. *Правова позиція*. 2019. № 2(23). С. 117 – 121.
29. Шерудило В. О. Гарантії забезпечення прав людини на приватне спілкування під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. №4. С.177 – 181.
30. Кравчук І. І. Суб'єкти використання криміналістичних знань під час судового розгляду кримінальних проваджень. *Право і суспільство*. 2018. 6 ч. 2. С. 191-197.

31. Маскалюк І. І. Аудіо-, відеоконтроль особи як різновид втручання у приватне спілкування. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2017. № 2. С. 209 – 216.

32. Маскалюк І. І. Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж як різновид втручання у приватне спілкування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 4. С. 254 – 258.

33. Луцик В. В. Зняття інформації з електронних інформаційних систем. URL: [file:///C:/Users/1/Downloads/vchfo_2014_4_25%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/1/Downloads/vchfo_2014_4_25%20(1).pdf).

34. Лисюк Ю. В. Накладення арешту на кореспонденцію як різновид втручання в приватне спілкування під час здійснення слідчих дій у кримінальному провадженні. *Право та державне управління*. 2013. № 2 (11). С. 69 – 72.

35. Галаган В. І., Шум В. В. Процесуальний порядок накладення арешту на кореспонденцію у кримінальному провадженні України: монографія. Київ. 2017. 168 с.

36. Комашко В. В. Правові та організаційні основи контролю за вчиненням злочину: дис. ... канд.. юрид. Наук (доктор філософії): 12.00.09 / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2016. 226 с.

37. Руденко Т. О. Контрольована поставка як форма контролю за вчиненням злочинів, що пов'язані з переміщенням товарів, предметів та речовин через митний контроль. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 3. С. 148 – 161.

38. Білічак О. А. Контроль за вчиненням злочину: поняття та форми. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Том 28 (67)*. 2017. № 2. С. 51 – 55.

39. Діброва К. Р., Ставнічук Г. П. Особливості контролю за проведенням спеціального слідчого експерименту та імітуванням обстановки злочину. URL: http://www.pap.in.ua/1_2019/98.pdf.

40. Деревягін О. О. Практика застосування окремих положень статті 271 КПК України при розслідуванні кримінальних проваджень про злочині

посягання на майно громадян. URL:
[file:///C:/Users/1/Downloads/wF9pba0g8CSqiTQFngECpHEIm_Kxp8VI%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/1/Downloads/wF9pba0g8CSqiTQFngECpHEIm_Kxp8VI%20(2).pdf).

41. Шаповаленко Є. В., Козенко С. М. Проблеми дотримання законності під час здійснення контролю за вчиненням злочину. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2 (99). С. 101 – 112.

42. Багрій М. В. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації як негласна слідча (розшукова) дія. URL:
<https://www.sworld.com.ua/konfer32/1025.pdf>.

43. Моцний Д. О., Давиденко С. В. Провокація вчинення злочину при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій у контексті захисту прав людини. *Forum Prava*. 2018. № 2. С. 90 – 97.

44. Леонов А. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування кримінальних проваджень. URL:
https://zib.com.ua/ua/136530-osoblivosti_provedennya_nsrld_v_kriminalnomu_provadzhenni.html.

45. Паршутін А. Б. Поняття втручання у приватне спілкування як теоретико-правова проблема. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 2. С. 230-233.

46. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL:
<http://reyestr.court.gov.ua/>.